

Keskkonnaministri määruse
„Nõuded reovee puhastamise ning heit-, sademe-,
kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee suublasse
juhtimise kohta, nõuetele vastavuse hindamise meetmed
ning saasteainesalduse piirväärtused“ eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse veeseaduse § 128 lõike 7, § 129 lõike 5 ja § 130 lõigete 2 ja 4 alusel. Määruse eelnõu koostamise aluseks on uus volitusnorm, mis on sätestatud 30.01.2019 vastu võetud veeseaduses (RT I, 22.02.2019, 1).

Eelnõu koostamisel on lähtutud 2019. aasta 1. oktoobril jõustuvast veeseadusest. Määruse eelnõu tekst kordab sisuliselt Vabariigi Valitsuse 29.11.2012 määruse nr 99 „Reovee puhastamise ning heit- ja sademevee suublasse juhtimise kohta esitatavad nõuded, heit- ja sademevee reostusnäitajate piirmäärad ning nende nõuete täitmise kontrollimise meetmed“ (edaspidi *määrus nr 99*) teksti, millesse on lisatud eraldi kaevandus-, karjääri- ja jahutusveet puudutavad sätted.

Kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee sätted on oma sisult jäänud samaks võrreldes kehtiva määruse nr 99 nõuetega, kuna määruse nr 99 nõudeid on praktikas rakendatud ka kaevandus-, karjääri- ja jahutusveele, sest neid veeliike ei olnud senini veeseaduses eraldi käsitletud. Selguse huvides on nimetatud vee liigid 01.10.2019 jõustavas veeseaduses eraldi välja toodud ning sellest tulenevalt on määruks nendele veeliikidele loodud ka eraldi sätted. Määruse tekstist on välja jäetud sätted, mis on viidud veeseaduse tasandile, eelkõige on vastavad sätted kirjas veeseaduse §-des 126–129. Seetõttu sisaldab eelnõukohane määrus eelkõige normitehnilisi täpsustusi, mitte niivõrd sisulisi muudatusi.

Sisuliste muudatustena on käsitletavat veeloaga määratavad miinimumnõuded, mida siiani reguleeritud ei olnud, kuid veelubade ühtlustamise eesmärgil on miinimumnõuded toodud määruse tasandile. Olemasolevates veelubades need täiendused olulises ulatuses muudatusi kaasa ei too, kuna miinimumnõuded põhinevad veeloal andja tänasel üldlevinud praktikal. Kuna aga väljastatud lubades võib olla kõrvalekaldeid üldlevinud praktikast, toob eelnõukohane määrus kaasa nende lubade muutmise vajaduse, kus veeloal nõuete määramisel ei ole tavapärasest praktikast lähtutud.

Määruse nr 99 seletuskirjad on kättesaadavad eelnõude infosüsteemist EIS (eelnõu toimiku nr 16-0880, 12-0927 ning Keskkonnaministeeriumist (määruse nr 99 viimase redaktsiooni toimiku nr 1-4/16/10175-2, 15.11.2016).

Määruse eelnõu on ette valmistanud Keskkonnaministeeriumi veosakonna nõunik Raili Kärmas (tel 626 2858, Raili.Karmas@envir.ee). Määruse eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaministeeriumi õigusosakonna nõunik Elina Lehestik (tel 626 2904, elina.lehestik@envir.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõukohane määrus koosneb 18 paragrahvist. Seoses uue veeseaduse vastuvõtmise ja jõustumisega on vaja kehtestada uuesti veeseaduse alamaktid. Eelnõukohast määrust on võrreldes määrusega nr 99 muudetud kaevandus-, karjääri- ning jahutusvee sätete osas, kuna nendele veeliikidele on loodud eraldi sätted. Seni kohaldati kaevandus-, karjääri- ning

jahutusvee suublasse juhtimisele heit- ja sademevee regulatsiooni, kuna veeseaduses kaevandus-, karjääri- ja jahutusvett eraldi ei käsitletud.

Seletuskirjas on esitatud selgitused nende sätete kohta, mis on muutunud võrreldes määrusega nr 99.

Paragrahvi 1 lõiget 2 on täiendatud määruse kohaldamisala ulatuse osas. Kuna vesiviljelusveele kehtestatakse eraldi nõuded eraldiseisva keskkonnaministri määrusega, on vesiviljelusvesi selle määruse reguleerimisalast välja jäetud.

Paragrahv 2 sätestab uued mõisted – kaevandusvesi, karjäärivesi ning jahutusvesi. Lõike 1 kohaselt loetakse kaevandusveeks käesoleva määruse tähenduses kaevandusest väljapumbatav või ärājuhitav vesi, eesmärgiga hoida kaevandus maavara kaevandamiseks piisavalt kuivana. Lõike 2 alusel on karjäärivesi käesoleva määruse tähenduses karjääri kogunenud ja sealt väljapumbatav või ärājuhitav vesi. Lõike 3 kohaselt loetakse jahutusveeks käesoleva määruse tähenduses üksnes jahutamiseks kasutatud vett, kuhu kasutamise käigus ei lisandu täiendavaid saasteaineid ning mis juhitakse peale kasutamist suublasse.

Paragrahvi 4 lõike 10 teise lausega täpsustatakse saasteallika koormuse määramise aluseid. Sätte kohaselt peavad kõik seitsme päeva jooksul kogutud proovid olema analüüsitud eraldiseisvate proovidena. Määruse kohaselt ei ole lubatud seitse proovi kokku segada ning alles seejärel teha proovi analüüsid. Selline proovi analüüsimine oleks muuhulgas ka vastuolus proovivõtumeetoditega, mille kohaselt proov tuleb analüüsimiseks laborisse toimetada hiljemalt 24 h jooksul. Kõik seitse proovi tuleb analüüsida eraldiseisvate proovidena nii, et nädalal jooksul tekib kokku seitse analüüsi tulemust.

Paragrahv 5 sätestab üldnõuded kõigile vee liikidele. See paragrahv on viidud vastavusse veeseaduse ja KeÜS terminoloogiaga, mistõttu on termin „reostusallika reostuskoormus“ asendatud terminiga „saasteallika koormus“. Samamoodi on läbivalt asendatud sõna „reoaaine“ sõnaga „saasteaine“ või „reostusnäitaja“. Oluline on omavahel eristada saasteainet ja reostusnäitajat. Reostusnäitaja on laiem mõiste kui saasteaine, kuna reostusnäitaja iseloomustab lisaks vees olevatele saasteainetele ka vee füüsikalisi ja keemilisi omadusi nagu pH ja temperatuur. Paragrahvi sõnastust on muudetud nii, et suublasse juhtimise nõuded käsitleksid lisaks heit- ja sademeveele ka kaevandus-, karjääri- ja jahutusvett.

Paragrahvis 6 on sätestatud täiendavad nõuded karstijärve juhitavale veele. Nõuded on sisuliselt muutmata, kuid nõuded kehtivad kõikidele veeliikidele, mitte üksnes heitveele.

Paragrahvi 7 on koondatud kõik nõuded, mis kehtivad vaid sademeveele. Sisulised nõuded sademeveele on jäänud võrreldes kehtiva määrusega nr 99 suures ulatuses samaks. Lõikes 5 on täpsustatud, et sademevee immutamisel peab immutussügavus olema aasta ringi hinnanguliselt vähemalt 1,2 m ülalpool põhjavee kõrgeimat taset ning jääma hinnanguliselt vähemalt 1,2 m kõrgemale aluspõhja kivimitest. Võrreldes kehtiva määrusega nr 99 on lõikesse lisatud sõna „hinnanguliselt“, kuna praktikas on tekitanud küsimusi, kuidas 1,2 m nõude täitmist on võimalik kontrollida. Seda saab hinnata vaid kaudsete meetoditega. Kuna looduses ei ole võimalik 1,2 m nõuet üks-ühele kontrollida, kasutatakse nõude täitmise hindamisel teadaolevat parimat praktikast, kasutades põhjavee taseme määramisel vastavaid kaarte ning Maa-ameti geoloogia kaardirakendust. Eelnevast lähtuvalt saab põhjavee taseme määrata vaid hinnanguliselt kasutades vajadusel ka uuringute tulemusi. Nõude sätestamine on vajalik, et ühelt poolt tagada tehniliselt vee imbumine pinnasesse, ning teisalt, et vältida põhjavee saastumist.

Uue sätena on eelnõukohases määruses täpsustatud turbakaevandustest ärajuhitava vee nõudeid. Lõike 2 alusel kohalduvad turbakaevandusest ärajuhitavale veele sademevee piinormid. Ka praktikas on veelubade väljastamisel turbakaevandustest ärajuhitav vesi võrdsustatud sademeveega, mistõttu säte on seotud eelkõige õigusselgusega ning ei muuda olemasolevat käsitlust turbakaevanduste veest. Veelubade ühtlustamise eesmärgil on eelnõukohase määrusega sätestatud kõikidele veeliikidele ka miinimumnõuded.

Lõike 9 kohaselt on sademeveele kohustuslik loaga määrata vähemalt heljuvaine, naftasaaduste, keemilise hapnikutarbe ja biokeemilise hapnikutarbe sisalduse piinormid koos vastava seirekohustusega. Tegemist on miinimumnõuetega ning muud täiendavad nõuded määratakse loas vastavalt sademevee päritolule ja riskihinnangule. Näiteks juhul, kui sademevesi kogutakse kokku põllumaa piirkonnast, kus on suur risk ka toitainete leostumisele, tuleb loas määrata lisaks lõikes 9 sätestatule ka üldlämmastiku ja üldfosfori piinormid ja seirekohustus. Lõike 10 alusel turbakaevandusest ärajuhitavale sademeveele on kohustuslik loaga määrata lisaks lõikes 9 nimetatule ka üldlämmastiku ja üldfosfori sisalduse piinormid koos vastava seirekohustusega.

Paragrahvi 8 on koondatud kõik heitvee suublasse juhtimise nõuded. Lõikesse 1 on lisatud sarnaselt sademevee sätetele, et immutussügavus peab hinnanguliselt olema 1,2 m ülalpool põhjavee kõrgemat taset ning jääma hinnanguliselt 1,2 m kõrgemale aluspõhja kivimitest. Põhjendused on samad, mis on välja toodud paragrahvi 7 juures. Sarnaselt sademeveele on ka heitveele määratud lõigetega 5 ja 6 loa miinimumnõuded. Heitveele on kohustuslik loaga määrata vähemalt biokeemilise hapnikutarbe, keemilise hapnikutarbe, heljuvaine, üldlämmastiku ning üldfosfori sisalduse piinormid koos vastava seirekohustusega. Muud nõuded määratakse loas vastavalt reovee päritolule ja riskihinnangule. Sisulisi nõudeid on muudetud tööstusettevõtete heitvee osas. Lõike 6 kohaselt on veeloa andjale antud kaalutusõigus määrata tööstusettevõtete heitvee ärajuhtimisele ka temperatuuri nõue. Eelkõige on see vajalik olukorras, kus ärajuhitava vee temperatuur erineb olulisel määral suubla temperatuurist ning ärajuhitava vee temperatuur võib sellest tulenevalt avaldada negatiivset mõju vee ökosüsteemile. Kui temperatuuri mõju veekogu ökosüsteemile puudub, siis temperatuuri vahemikku loaga ei määrata. Muud heitvee nõuded võrreldes kehtiva määrusega nr 99 on jäänud samaks.

Paragrahv 9 käsitleb täiendavaid nõudeid kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee suublasse juhtimisele. Lõiked 1 ja 2 määravad ära, millistele piinormidele peavad kaevandus-, karjääri- ja jahutusvesi vastama. Kaevandus- ja karjäärivett tohib suublasse juhtida, kui reostusnäitajad ei ületa lisa 1 sätestatud reostusnäitajate piirväärtusi, mis kehtivad reoveekogumisala kohta, mille koormus on 2000–9999 ie, välja arvatud heljuvaine sisaldus, mis ei tohi ületada 40 mg/l.

Jahutusvett tohib suublasse juhtida, kui reostusnäitajad ei ületa lisa 1 sätestatud reostusnäitajate piirväärtusi, mis kehtivad reoveekogumisala kohta, mille koormus on 2000–9999 ie. Nõuded on samad, mis valdavalt veelubadega on täna praktikas rakendatud, kuid võib esineda üksikuid lubasid, kus nõuded ei ole kooskõlas eelnimetatuga. Lubade ühtlustamise eesmärgil ongi nimetatud sätted eelnõukohasesse määrusesse lisatud. Lõike 3 alusel kui jahutusvee kasutamise käigus ei lisandu vette täiendavaid saasteaineid, siis sellist tegevust ei loeta saasteainete keskkonda juhtimiseks, kuid sellisele tegevusele säilib loa kohustus. Kuna jahutusvesi oma olemuselt on vesi, kuhu kasutamise käigus täiendavaid saasteaineid ei juhitata, on jahutusveele tehtud vastav erand, mis on samuti kooskõlas olemasoleva praktikaga.

Lõigetes 4-6 on sätestatud miinimumnõuded, mis tuleb loa andjal loaga ära reguleerida. Kaevandus- ja karjääriveele on loaga kohustuslik määrata vähemalt biokeemilise hapnikutarbe, keemilise hapnikutarbe, pH ja heljuvaine sisalduse piinormid koos vastava seirekohustusega.

Muud nõuded määratakse loas sõltuvalt kaevandatavast maavarast ja vastavalt kaevandusest või karjäärist ärajuhitava vee päritolule ning riskihinnangule. Näiteks tuleks kaalutusotsusega määrata loas üldlämmastiku ja üldfosfori piirnõrmi arvestades lõikes 1 sätestatud koos seirekohustusega, kui ärajuhitud vesi on mõjutatud toitainete koormusest.

Lõige 5 on lõike 4 erisätteks, mis täpsustab põlevkivikaevandustest ärajuhitava vee miinimumnõudeid. Põlevkivikaevanduste ja -karjääride veele on lisaks eelnevale kohustuslik määrata loaga ka ühe- ja kahealuseliste fenoolide sisalduse piirnõrmi ja seirenõuded ning sulfaatide seirenõuded. Nimetatud nõuded on kooskõlas kehtivate veelubade üldlevinud praktikaga. Täiendavalt tellis Keskkonnaministeerium 2017. aastal põlevkivitööstusest tulevate veekeskonnale ohtlike ainete mõju uuringu. Uuringu kohaselt põlevkivikaevandustest ja -karjääridest lähtuvate ainevoogude arvutustes seostusid ohtlike ainete kõige suuremad heitkogused raskmetallidega ja nendest omakorda moodustas suurima heitkoguse baarium. Võrreldes teiste raskmetallidega oli baariumi sisaldus põlevkivis endas kõige suurem, samuti näitasid leostuskatsed baariumi oluliselt suuremat väljaleostumise määra võrreldes teiste raskmetallidega. Lisaks olid suured ainevood raskmetallidest veel ka nikli, tsingi, arseeni, plii ja kaadmiumi osas. Samuti kujunesid ainevoogudes koguseliselt suuremateks polüaromaatsete süsivesinike ehk PAH-ide (antratseen, benso(a)püreen, benso(b)fluoranteen, benso(g,h,i)perüleen, benso(k)fluoranteen, fluoranteen, indeno(1,2,3-cd)püreen, naftalaleen) sisaldused aga samuti ka diklorometaani, triklorometaani ning tolueni sisaldused. Nende ainete osas on veeloa andjale jäetud kaalutusotsus arvestades kaevandusvee päritolu ja riskihinnangut.

Jahutusveele on kohustuslik loaga määrata vähemalt biokeemilise hapnikutarbe ja pH piirväärtused ning ärajuhitava jahutusvee temperatuurivahemik koos vastava seirekohustusega. Muud nõuded määratakse loas vastavalt jahutusvee päritolule ja riskihinnangule.

Paragrahve 10, 14 ja 16 on täiendatud kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee sätetega. Ohtlike ainete sisalduse piirväärtused on kaevandus-, karjääri- ja jahutusveele samad, mis heit- ja sademeveele, kuna ohtlike ainete mõju keskkonnale on samasugune, sõltumata ärajuhitava vee liigist. Erinevused seisnevad eelkõige proovivõtmise sagedustes. Proovivõtmise nõuded kaevandus-, karjääri- ja jahutusveele määratakse veeloa, sõltuvalt ärajuhitava vee iseloomust ja reostusnäitajate muutlikkusest. Samas on määruse eelnõuga ette antud veeloa andja kaalutusõiguse ulatus ning § 16 lõike 5 teise lause kohaselt sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee ning muu saasteallika proove tuleb võtta vähemalt üks kord aastas, kuid loaga ei tohi määrata proovivõtu sageduseks rohkem kui üks kord kvartalis.

Paragrahvi 13 on täiendatud suubla seire kohustuse ja sageduste osas. Suubla seire kohustuse sätestamine on loa andja kaalutusotsus, kuid eelnõukohase määrusega on täpsustatud loa andja kaalutusotsuse ulatust. Lõike 4 kohaselt suubla seire sagedus ärajuhitava heit-, kaevandus- ja karjääriveele määratakse vähemalt üks kord aastas, kuid mitte sagedamini kui üks kord kvartalis.

Paragrahv 18 sisaldab rakendussätteid. Eemaldatud on vaid need sätted, mille tähtaeg on möödunud või mis ei ole enam asjakohased. Lisatud on lõiked 3 ja 4. Lõike 3 kohaselt enne käesoleva määruse jõustumist väljastatud veeload viiakse määruse nõuetega kooskõlla hiljemalt 2020. aasta 30. juuniks. Eelkõige puudutab määruse eelnõu kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee nõuete ühtlustamist, et veeloa määratud kohustuslikud piirmäärad koos kohustuslike reostusnäitajate ja seirenõuetega oleksid kooskõlas eelnõukohase määrusega. Lõike 4 kohaselt kehtivad keskkonnatasude seaduses heitveele määratud saastetasu arvestamise alused ka kaevandus-, karjääri- ja jahutusveele kuni 2020. aasta 30. juunini. Nimetatud tähtajaks täiendatakse keskkonnatasude seadust kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee sätetega.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Kuna eelnõu tekst põhineb määrusel nr 99, millega on juba üle võetud Euroopa Nõukogu 21. mai 1991 direktiiv 91/271/EMÜ asulareovee puhastamise kohta, ei ole direktiivi artiklite ülevõtmise tabelit selle eelnõu kohta koostatud.

4. Määruse mõju

Määruse eelnõuga on antud veeloa andjale kaalutusõigus määrata veeloas vajadusel temperatuuri vahemik, kui suublasse juhitakse jahutusvett või tööstusettevõtete heitvett, mille temperatuur erineb oluliselt suubla temperatuurist ning võib avaldada negatiivset mõju veeökosüsteemile. Nõue võimaldab vältida temperatuurireostusest tulenevat negatiivset mõju veeökosüsteemile. Lisaks on täpsustatud erinevate veeliikide miinimumnõudeid, mis loaga on kohustuslik reguleerida.

Määruse eelnõus on igale veeliigile kehtestatud oma nõuded, kuna 01.10.2019 jõustuva veeseaduse kohaselt käsitletakse heit-, sademe-, kaevandus-, karjääri- ning jahutusvett eraldi veeliikidena. Määruse eelnõu suurendab sellega õigusselgust, kuna tulevikus on paremini mõistetav, millised nõuded millise veeliigi kohta kehtivad ning enam ei pea erinevate veeliikide nõudeid määrama tõlgendamise teel. Kuna miinimumnõuded põhinevad üldlevinud veelubade väljastamise praktilikal, ei too määruse eelnõu kaasa olulisi muudatusi väljastatud veelubades ega veeloa andja praktikas. Ühtsed miinimumnõuded määruse tasandil võimaldavad ühtlustada lubade sisu ning suurendada õigusselgust ja võrdset kohtlemist.

Muid uusi sisulisi nõudeid määrusega ei ole kehtestatud. Seetõttu on suures osas määruse mõju sama, mis oli määrusel nr 99.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, rakendamiseks vajalikud kulud ja rakendamise eeldatavad tulud.

Määruse rakendamine ei too kaasa uusi tegevusi, täiendavaid kulusid ega tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Maaeluministeeriumile ja Sotsiaalministeeriumile eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Määruse eelnõu saadetakse arvamuse avaldamiseks ka Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Vee-ettevõtete Liidule, Eesti Keskkonnaühenduste Kojale, Eesti Turbaliidule, Eesti Ehitusmaterjalide Tootjate Liidule, Eesti Mäetööstuse Ettevõtete Liidule; Eesti Keemiatööstuse Liidule, Eesti Toiduainetööstuse Liidule ja Eesti Kaubandus-Tööstuskojale.